

Bland timmerhuggare och flottningskarlar

Mäler, Karl

54 Ea Br

National Library
of Sweden

Polit. kron.

Arb.

(För)

KARL MÄLER

1922

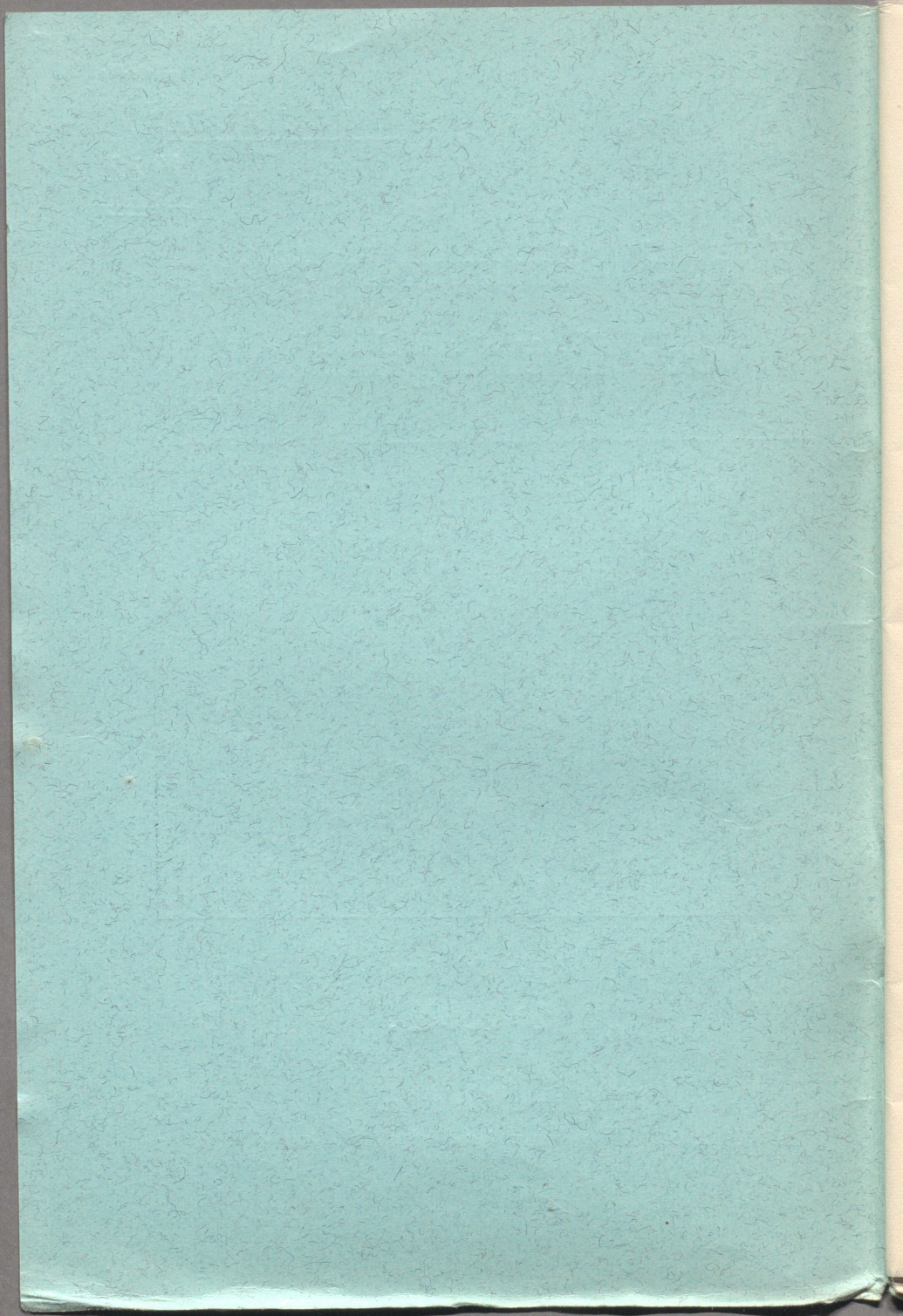
Bland timmerhuggare och flottningskarlar

Pris 50 öre

2 exempl.

Stockholm
Axel Holmströms Förlag

Bland timmerhuggare och flottningskarlar

Av

Karl Mäler

Andra upplagan
4:e—6:e tusendet

Stockholm
Axel Holmströms Förlag

Bland timmerhuggare och
flottningsskisar

TRYCKERIA.-B.
F R A M
STOCKHOLM
1 9 2 3

Stockholm
Framtryckeri

I. Inledning.

Skogsindustrien intar en dominerande plats i den svenska nationalhushållningen. Trävaror och trämassa äro jämte järnmalm landets förnämsta bytesmedel på världsmarknaden. Inemot hälften av landets årliga export består av skogsprodukter. En aktningvärd procent av det normala världsbehovet av trä fyller från Sverige. Året före krigsutbrottet (1913) exporterades 6,345,000 kubikmeter virke till ett värde av närmare 400 mill. kr. och 1,227,000 ton pappersmassa, papp och papper till ett värde av över 175 mill. kr. Krigsåren uppvisade en enorm stegring av exporten och våldsamt ökade priser. 1921 betecknade ett nedgångsår med minskad export och fallande priser, men redan 1922 har en ny högkonjunktur inträtt. Exporten av trävaror kommer — av siffrorna för årets 10 första månader att döma — att betydligt överstiga 1913 års och exporten av trämassa fullt ut motsvara nämnda års export. Priserna för trävaror ha hållit sig 90 à 100 procent över 1913 års priser och priserna på trämassa c:a 70 proc. högre. Värdet av Sverges hela export av skogsprodukter torde för 1922 nå upp till c:a 1,000 millioner kr., vilket sannolikt utgör mera än hälften av landets totalexport för året. Går man vidare ut från proportionerna före kriget, torde den inhemska konsumtionen av skogsprodukter kunna uppskattas till lika stort belopp. Värdet av skogshandlingens produktion för år 1922 skulle alltså kunna sättas till den imponerande siffran av 2 milliarder kr.

En industrigren med sådana proportioner i landets ekonomiska liv representerar givetvis ej blott i den exportfärdiga produkten utan även i själva produktionen kolossala penningvärden och oerhörda profitmöjligheter. Inget industrikapital i Sverge har genomgående givit aktieägarne så väldiga utdelningar som trävarukapitalet, men inga industriföretag ha heller betalat sina arbetare förhållandevis så dåliga löner som de norrländska trävarubolagen. Hårdast drabbade av detta sistnämnda förhållande ha självklart skogs- och flottningarbetarna blivit, alldenstund bristande solidaritet och avsaknad av facklig organisation möjliggjort för skogsbolagen att hålla dem på en lönenivå genomgående lägre, än den varpå andra motsvarande yrkesgrupper befunnit sig. I landets arbetarvärld och i ännu högre grad inom andra samhällsgrupper har kännedomen om de natur-, arbets- och löneförhållanden, varunder skogs- och flottningarbetarna leva, varit synnerligen bristfällig. Det må därför anses berättigat att nu, när många tusental av dessa arbetare tvingats ut i strid för högre löner, bättre arbetsförhållanden och rätt till organisation, lägga fram några bildklipp ur dessa arbetares mödosamma och farofyllda liv och därigenom giva en bakgrund åt den strid, som nu föres av de seniga armarnas folk i Norrlands djupa skogar.

II. Det stora genombrottet.

Mellan utstämplingen av den avverkningsdugliga skogen och lastningen av den exportfärdiga trävaran eller pappersmassan ligger ett synnerligen omfattande arbete. De delar av detta, som falla inom sågverkets eller trämassafabrikens väggar, har liksom industriarbetet i övrigt sedan länge varit föremål för noggrann uppmärksamhet, och industriproletärerna ha kunnat påräkna ett alltid vaket intresse, även om det skiftat till ursprung, former och motiv. Omkring industriarbetet ha tidens största sociala problem grupperats. Socialismen som modern samhällsteori har själv sprungit fram ur dessa problem.

Andra grenar av det industriella livet och särskilt den del av trävaruproduktionen, som försiggår innan virkesmassorna nått den fräsande sågramen eller den malande massakvarnen, ha legat i skymundan för världens blickar. De många tusentals arbetare, som lägga första handen vid landets förnämsta exportvara, äro oftast dolda för de iakttagandes ögon, skingrade i de oändliga skogsmarkernas djup, eller till synes försvunna, då de efter säsongarbete i timmerskog eller vid flottled gripit sig an med annan sysselsättning.

Lika djupt ingripande som industrialismens genombrott varit på andra samhällsområden, har den ekonomiska omdaningens påverkat förhållandena i landets skogsbygder. Skillnaden mellan de på exempelvis 1850- och 60-talen rådande förhållandena och de nuvarande

är så pass stor, att man gott kan kalla uvecklingsbanan revolutionerande. Men skingrade i landets ödemarker har den arbetargrupp, det här är fråga om, gått från en samhällsform till en annan, övergivit en livsåskådning för en ny, utan att det i stora hela väckt någon synnerlig uppmärksamhet. Den gamla bondepatriarkalismen krossades under trävarurörelsens första årtionden. De gammaldags hemkära och lydiga bondsönerna, som fogligt underlätit att ha någon egen ekonomisk uppfattning, blevo i ett slag självständiga personer, vilka kunde visa sin förmåga utanför det traditionellt slutna föräldrahemmets dörrar. Vid sidan av de till Norrland talrikt kommande "sörlänningarna" utvecklades de hastigt, skapade sig sitt eget kynne och grusade i ett tag gamla nedärvda livsåskådningar, gammalmodiga ekonomiska uppfattningar och heliga sedebegrepp. Många av de gamla, till girighet sparsamma bönderna, fingo genom skogs- och hemmansförsäljningarna penningssummor så stora, att de aldrig ens drömt om att bli ägare till så mycket guld. Och detta guld gav i sin ordning möjlighet till ett alldeles förändrat levnadssätt. Den gamla hedervärda hemproduktionen kunde övergivas, de i skogsköparnas spår vandrande krämarna fingo fylla behoven, och gårdfarihandlandenas växande skara gjorde lysande affärer med sitt krimskrams utan att fylla något behov alls. Ej blott skogsförsäljningarna gav pengar. Skogsarbetets första igångsättande gav mången bonde och bondson inkomster, som efter den gamla penningeuppskattningen befunnos sagolika.

Med de inströmmande penningarna föddes emellertid nya behov och nya utgifter. Den gamla uppfattningen om att var och en skulle fylla sina behov med eget arbete i familjen försvann inför den moderna bytesåskådningen. En livsfilosofi, en världsåskådning, ett ekonomiskt hushållssystem slogs på två årtionden i spillror. Tjugofem år efter det den första skogsaffären av-

slutats i bygden, förekom det forna levnadssättet endast som en gammal saga, som för de yngre berättades av gamlingarna. Efter 25 år bodde tusentals av de gamla hemkära bönderna och deras söner i skogskojoj, ätande "knallar" från närmaste stad, späckigt fläsk från Nordamerika och drickande svartdoftande kaffe från Brasilien.

I bondgårdarna spanns inget lin och vävstolarna fingo allt längre vila. Det klistriga, med granna rosor påtryckta fabriksstyget från krämarboden befanns bättre än det hemvävda. Ingen satt längre på kvällarna och täljde träskedar, slevar eller holkade sig skålar. Från den med kälke kringdragande "nasaren" köpte man aluminiumskedar och emaljerade spillkummar. Trasgrannlåten, storindustriens mest antikulturella produkter, överrumplade dessa naturmänniskors primitiva skönhetskänsla, gjorde sig bred på bekostnad av allt det mer eller mindre vackra, som hade sitt ursprung i en under generationer förädlad ehuru okultiverad konstfärdighet. Fabriksprodukterna trängde in i hemmen, jagade ut det gamla, omstående människosinnena och skapade fram ett nytt känsloliv, baserat på ny gungande grund.

Sådan reddes av det stora genombrottet jordmånen, varur den nuvarande skogsarbetareklassen skulle växa fram.

III. Innan viljorna svetsats samman.

Från de storindustriella genombrottsåren i Norrlands skogsbygder skulle mycket kunna berättas; det skulle bli den väldiga jätteromanen om den hårda ojämna kamp, som på ett par årtionden under en äventyrens och bedrägeriernas period omskapade en hel landsdel. Det skulle bli historien om de skogsköpande äventyrarnas

jättesvindeln med lurendrejerier av gigantiska proportioner. Mycket skulle kunna omtalas om de efter alla tiders mått ohederliga medel och metoder, som till sist öfverflyttade äganderätten till Norrlands största, bästa och lättast tillgängliga skogsmarker från den gamla inför allsköns bedragare naivt godtrogna bondebefolkningen till den spirande trävaruindustriens utsända bulvaner. Gripande detaljer skulle kunna dragas fram om deras liv, som i det sista i seg självbevarelsekamp sökte behålla sina fäderneärvda egendomar, men till sist dukade under för det alltmer specialiserade bedrägeriet, till stor del uppuret av den s. k. rättvisans representanter. köpta av och ljerade med bedragarna. När en gång Norrlandstragediens stora epos blir skrivet, skola massor av länsmän, präster, kronofogdar och andra det officiella samhällets representanter stå där avklädda som jättesvindelnens trogna och väl betalda bulvaner, där de icke själva tydligt äro att räkna till svindlarnas egna led. Mycket finnes att omtala om nöden och superiet, om ångern och förbannelserna, om krossad lycka och skövlade hem, som följde i bedragarnas spår. Men — detta är en särskild historia!

Alltnog, det stora genombrottet hade inom kort kastat många tiotusental av människor ut i skogarnas djup, in i den nya näringskampen. Skogsarbetarnas hårda strid för tillvaron hade börjat. Deras kår rekryterades ej blott från Norrlandsbygdernas eget folk. Det nya, äventyrsfyllda skogslivet, de utlovade lysande arbetsförtjänsterna och vandringslusten mot det okända lockade tusentals "sörlänningar" till det ekonomiskt nyupptäckta Norrland, där de skulle "skära guld" — åt trävaruexportörerna.

"Gratisköpen" av skogarna möjliggjorde också arbetsförtjänster, som överskredo de gamla små behoven. Distributionen av köpta förnödenheter ordnades av trävarubolagen, och mycket av det goda, som industrien

skapat därute, fördes på bolagsväldets första svallvåg in till skogsbygdernas folk. Man tjänade pengar och för pengar kunde man få allt. Mat fanns i överflöd, och med de talrikt tillströmmande främlingarna med nya förbindelser, med samling av folk på stora arbetsplatser, där livet friskt pulserade, fingo de nya förhållandena en penningens och äventyrens glans över sig, som endast så småningom förbleknade. Som bakgrund till det nya stod den skrämmande bilden av 60-talets nödår, då missväxten härjade skördarna, ingen ordnad livsmedelsinförsel från andra håll kunde åvägabringas och svälten följaktligen var den dagliga gästen i vart och vartannat hem. Samtidigt med nödtidens avveckling, missväxtårens upphörande och livsmedelstillförselns ordnande, inträdde skogshanteringen med sina guldpåsar på valplatsen, och i folkmedvetandet fick denna förtjänsten av de ljusnande tiderna.

Svallvågen av trävaruindustriens guldström till det inre Norrland sjönk emellertid snart nog tillbaka. Den kapitalistiska karaktären hos denna rörelse hade redan inom något 10-tal år hunnit stadga skogsarbetareinkomsten vid den av principen om mesta möjliga arbete för minsta möjliga betalning påkallade nivån. Den första tidens lysande förtjänster hade lockat folk från landets övriga av arbetsbrist lidande delar, och när behovet av arbetskraft blev fyllt och överfyllt, började bland Norrlands skogsarbetare den inbördes konkurrens om arbetet, som vid sekelskiftet hade hunnit bringa stora delar av Norrlands folk i djupaste armod.

Den under blockadkriget vid århundradets början införda engelska införseltullen å trävaror bortfaller 1866; den svenska utförseltullen upphäves 1863; den svenska aktiebolagslagen stiftas 1848; ångmaskinens revolverande inflytande på det ekonomiska livet kan just vid halvsekelskiftet till fullo utnyttjas: vägen för den norrländska skogsexploateringen ligger banad. 1851

bygges den första norrländska ångsågen i Vivstavarv, 1852 den andra i Kramfors, de övriga följde tätt efter och redan in på 60-talet hade den blygsamma starten med sågverksågarnas egna virkestillgångar övervunnits. De väldiga i inre landet liggande bondeskogarnas tid var kommen, och den i bedrägeriets anda skedda åtkomsten av dessa, utgjorde för trävaruindustriens män det lämpliga trappsteget till det på kronotjuveriets gräns stående tillgripandet av *statens* egendomar, *rekognitions-skogarna*, *kronoallmänningarnas avvitringsområden*, *stockfångstskogarna* o. s. v., vilka jättestölder speciellt borgmästare Lindhagen senare med aldrig sviktande skärpa påtalat. Allt medverkade till en snabb och fullständig konsolidering av trävaruhanteringsens olika förgreningar, givande den en ännu orubbad ekonomisk och därmed även social maktställning. Det fruktansvärda tryck, detta ekonomiska jätteblock utövade på de arbetarskaror, som med sin arbetskraft skulle hålla maskineriet i gång, hade snart nog prässat ned arbetslöner och arbetsvillkor till den ohyggligt låga nivå, där de ännu för något årtionde befunnos. Mot detta fruktansvärda tryck förmådde den av olika sociala element sammansatta skogsarbetareklassen intet, så länge ej trycket hunnit svetsa den samman till en enhetlighet, så länge den inbördes konkurrensen om arbetet, den inbördes isoleringen och avundsjukan omöjliggjorde den enhetliga ekonomiska kamp, som överallt varit nödvändig för framskapande av bättre förhållanden. Det är från tiden, när under förhållandenas tryck, denna sammansvetsningsprocess pågår, vi i det kommande vilja lämna några bilder.

IV. Bolagsarrendatorn.

Livegenskapens idéer äro icke alldeles praktiskt okända för den befolkning, som sedan länge utgör kärnan i den norrländska skogsarbetareklassen. *Bolagsarrendatorn*, som av den skogsskövlande bolagsmannen kastats ut i vildmarkens vrår, där avvitrningen krävde jordbruk för att skogen skulle få tillgodogöras, eller satt att bruka den torva, ur vilken Norrlands självägande bonde uppryckts med roten, lever ett liv i ofrihet och trälände, som söker sin motsvarighet blott hos den hänsynslösaste storgodsägares ståtörpare.

Det stora avvitrningsverket bestämde som bekant att nybyggaren, som bröt bygd i obygd, skulle för så och så många tunnland bruten jordbruksjord erhålla ett så och så många gånger större skogsområde som stödskog, oftast många kvadratkilometer för varje tunnland. Denna bestämmelse kom på 60- och 70-talen den framträngande trävaruindustrien väl till pass. Bolagen sände sitt folk ut på de väldiga oavvittrade statsskogarna; var som helst, där det bäst lämpade sig, byggdes en kåk och röjdes några tunnland och strax förklarade bolagsombuden att där var ett nybygge, nu skulle de ha motsvarande skogsmark. Och denna blev, inom parentes sagt, mycket rikligt tillmätt, med hänsyn till bolagsherrarnas goda vänskap med länsman, lantmätare o. s. v.

Men på det nybrutna nybygget sattes nu en arrendator, "landbonde", vars uppgift från markägaren-bolagets synpunkt mindre var att bruka jorden, än att tillhandagå bolaget med arbetskraft samt med husrum och mathållning under bolagsmannens förrättningar på orten. Arrendatorns hem skulle när och under vilka omständigheter som helst stå öppet för "inspektorn", förvaltaren eller vilken som helst av bolagsdörets utsände

hejdukar. Detta bestämdes sedan i arrendekontrakten, vilka också stipulerade att arrendatorn var skyldig att utföra bolagets arbeten och ej utan bolagets medgivande ägde rätt att åtaga sig annat arbete. Härigenom skapade trävaruindustrien åt sig en fast skogsarbetarestam, vars arbetsvillkor och arbetslöner voro fullkomligt beroende av bolagens godtycke. För den arrendator, som hade familj, och det hade alla, var det nära nog en omöjlighet att kunna frigöra sig från det fruktansvärda greppet, vari bolagsdömet fattat dem. Det är tragiska historier, som berättas om dem, som under årtal genom de största umbäranden sökte lägga av till en Amerikabiljett. Närmare än på andra sidan Atlanten hoppades man ej vinna någon befrielse undan det järnhårda greppet. Bolagsväldets milsvida domäner sträckte sig åt alla håll och lyckades man frigöra sig ur klorna på det ena hamnade man snart i det andra.

Bland dessa åt bolagsväldets fria och oreglerade godtycke prisgivna samhällsmedborgare fanns dock många hos vilka ännu levde kvar den gamla sunda kärleken till jorden och dess odlade. De odlade den avröjda men oodlade vildmarken och skaffade fram ur den karga jordens sköte mycket av sin bärning. Vilken offervillighet detta måste förutsätta förstår man, då man vet, att bolagens ögonblickliga uppsägning ständigt hängde som ett Damoklessvärd över arrendatorernas huvuden. Vilken dag som helst kunde vräkningsdomen komma och arrendatorn sålunda gå förlustig alla frukter av sitt arbete, gå mot ännu ovissare och eländigare möjligheter på någon annan bolagsdomän.

Den, som emellertid med trotsande av de mörka utsikterna lade ner sin arbetskraft i den karga jorden och lockade fram skördar ur densamma, fick snart smaka vad det kostade. När några år gått synade bolagsmannen jordbruket och konstaterade att det nu blivit mycket mera givande och därmed värdefullare för arrendatorn

och belönade honom med att — höja arrendet några hundra kronor. Fortsatte trots detta arrendatorn sina odlingar kunde han dock vara säker om att det medförde en ny förlust för honom i form av ännu en gång höjda arrendeavgifter. Tusentals norrländska bolagsarrendatorers brinnande kärlek till jorden och nitiska odlingsvilja har på detta sätt stäckats. Varför? Jo, därför att de skatter, som arrendatorn kunde dra fram ur jorden, gjorde honom mera självständig, mera oberoende av bolagets arbetslöner och följaktligen en för bolagets syften otjänlig kugge i det stora maskineriet. Tusentals verkliga och framtidstroende jordbrukare ha på detta sätt drivits från såväl de karga nybygggena ute i vildmarken som de i upprörande vanhävd liggande f. d. bondehemmanen.

Men icke blott arrendatorns odlingsflit har satt honom i farlig konflikt med enväldsmakten. Innan ännu lagstiftningen hunnit ingripa i arrendekontraktens formulering, voro dessa givetvis avfattade uteslutande i bolagets intresse. Enligt dessa kontrakt var arrendatorn på ytterst hårda villkor för många år bunden vid bolagsmarken, medan bolaget ägde att vilken dag som helst uppsäga arrendatorn till omedelbar avflyttning. Den bolagets underlydande, som ej ständigt stod med mössan i handen, bugande för bolagsherrarna, visste att utkastningen ur hemmet ej var långt borta. Stipuleringen om arrendatorns skyldighet att utföra av bolaget anvisat eller erbjudet arbete innebar ej blott, att skogs-skövlaren hade tillförsäkrat sig en billig och underdanig arbetskraft utan även att han hade en i troget ledband gående reservkår, som kunde ingripa, när på något håll i industriens vida områden, vid flottningar, sågverk o. s. v. de ordinarie arbetarna med strejkens vapen sökte tillkämpa sig bättre arbetsvillkor. Mångfaldiga äro exempen, när bolagsarrendatorer och deras söner uppträtt som "arbetsvilliga" och fallit kamrater vid såg och

fabrik i ryggen, endast därför att de vetat att en vägran betytt utkastande i hemlöshet och svält för sig och familjen.

Med sådana djävulska band har sålunda trävaruindustrien — innan solidaritetens och klassmedvetandets ljus gått upp även för dessa proletärer — vetat att skaffa sig en undergiven och beredvillig arbetarkår, som framförallt skulle bilda kärnan i den norrländska skogsarbetarklassen och giva prägel åt alla dess levnadsbetingelser. Vi skola därför i fortsättningen söka följa denne bolagsslav ut på hans arbete i timmerkapitalismens tjänst och undersöka de omständigheter, bostadsförhållanden, löne- och arbetsvillkor, varunder han och hans kamrater ur andra läger länge fått kämpa sin ojämna kamp för tillvaron. Först därefter skall denna lilla skissering av de norrländska skogsarbetareförhållandena övergå till att behandla det solidaritetens uppvaknande, som under senaste årtiondet i någon mån omdanar förhållandena och framtvingat såväl lagstiftningssom andra åtgärder till förhindrande av bolagskapitalismens fruktansvärda utsugningar av skogsproletärerna.

V. Svältlöner och slavkontrakt.

Ute på f. d. bondehemmans och kronomarkens skogsvidder stå träd vid träd, dödsdömda med trävarubolagets dödsstämpel i sina stammar. Därute möts en sensomardag bolagsarrendatorerna Per Andersson och Anders Persson, som gå kritiskt skärskådande det nya timmerskiftet med dess olika egenskaper, trädens storlek och välväxthet, terrängens jämnhet och lämplighet för väganläggningar, avståndet till vattendraget, plats för timmerkoja o. s. v. De granska det hela var för sig och finna allt ganska gott, men blänga på varandra, när

de gå förbi, och om de växla några fraser om väder och vind, om den nyss inbärgade årsväxten o. s. v. säga dock deras fientliga blickar till den andre: va fan har du här å göra? Så skiljas de åt och Per Andersson möter kanske Mårten Persson och Anders Persson möter Per Mårtensson: allesammans äro de ute i samma ärende, att se på timmerskiftet. Någon dag fram i september blir det auktion på gästgivaregården, och till dess gäller det att ha bestämt sig för ett bra skifte. Där nu furorna stå raka och smidiga lovande bra virke, där leden för basvägen är jämn och bra och vattendraget nära, där samlas tankarna och önskningsarna hos de flesta spekulanterna.

— — —
Auktionen är inne. I gästgivaregårdens största rum sitter fet och myndig bolagsförvaltaren, assisterad av inspektorer, faktorer och andra underhuggare. Framifrån dörren och därutanför i farstun och ute på bron trängas spekulanterna: arrendatorer och bönder, torpare och arbetare, väntande att få lösa in ett skifte. Skiftena ropas upp och buden falla. För kubikfot: 5 öre, $4\frac{3}{4}$ öre, $4\frac{1}{2}$, 4 öre — buden falla tätt: "Får det gå till Per Andersson för 4 öre. Det är fin skog och närväg?" — $3\frac{3}{4}$, $3\frac{1}{2}$ — ett, tu, tre går det bort på tre och ett halvt till Anders Persson.

Så går skifte efter skifte. Den första begär kanske, vad som rimligtvis kunnat ge en mänsklig betalning för arbetet under en hel lång mörk vinter. Sen komma de andra spekulanterna, som hade spekulerat på samma skifte, och bjuder under, undan för undan, tills priset är hälften av en rimlig arbetslön. Så fortfar auktionen tills alla skiftena äro slut, och ändå är det några kvar, som inget fått. Kanske äro de lyckligare än de andra, vilka "ropat in" ett vinterarbete, som endast kan ge svält, skuldsättning och elände i stället för bröd och en slant för kommande tider.

Så börjar undertecknandet av arbetskontrakten, de ligga där färdiga, uppgjorda av bolagsledningen, på arbetsvillkoren tillåtes arbetstagaren ej ha något inflytande. Kontraktets drakoniska bestämmelser binda först och främst arbetstagaren ohjälpligt fast vid det kontrakterade arbetet. Det skall vara påbörjat på viss tid, alldeles oavsett om naturhinder, snöstormar, som omöjliggöra eller försvåra arbetet, en tidig vår, som spolierar vintervägarna innan virkesframforslingen är slutförd o. s. v., skulle göra det fysiskt omöjligt att infria villkoret. För varje träd, som står kvar vid den stipulerade tidens utgång "bötes" 5 à 10 kr., belopp, som ibland kan utgöra lika stor summa, som arbetstagaren hade att uppbära för hela sitt vinterarbete. Av avlöningen skall också inestå ett större belopp tills arbetet sent omsider blir synat och godkänt. Varje brott mot kontraktets stränga villkor medför förlust av denna inestående arbetslön, vilken utmätes i form av "böter". Arbetstagaren har att "böta" för stämplade träd, som stå kvar, för ostämplade, som råkat nedhuggas, för stockar, som överstöats och därför blivit kvar i skogen, för stubbar, som ej äro sågade jäms med marken, för ett oskyldigt yxhugg i stocken o. s. v. Om bolaget under avverkningen vill utstämpla ytterligare ett tusental träd å skiftet, är arbetstagaren skyldig att avverka dessa. Noggranna instruktioner för virkets mätning och aptering ingå i kontraktet. För virke, som ej behandlats i full överensstämmelse därmed betalas ingen arbetslön. Om bolaget under avverkningen vill avbryta arbetet har arbetstagaren endast att packa sina kappsäckar och flytta och slipper då att ersätta kvarstående träd!! Om avverkningen ej fortskrider så raskt bolaget önskar, äger det att på *arbetstagarens bekostnad* anställa annat folk, som utför arbetet. Ackordstagaren medgiver *bolaget rätt att avskeda huggare eller andra biträdande arbetare som icke anses lämpliga för arbetet!*

I kontraktet stipuleras vidare att arbetstagaren skall erhålla exempelvis 20 kr. för uppförande av bostad åt sig, sina arbetare och dragare, att *jaktgevär ej får finnas i arbetstagarens koja o. s. v.*

Skulle alla dessa och många andra drakoniska bestämmelser i kontraktet avskräcka inroparen, när han är i färd att underskriva detsamma, har bolagsinspektoren alltid en sup eller ett par att mjuka upp sinnet och förgylla villkoren. Och så skriva både Per Andersson och Anders Persson och Per Mårtensson och Mårten Persson och alla de andra på kontrakten, binda sig till händer och fötter hos bolaget för en hel vinter, ja, tack vare den skuldsättning, de tämligen säkert ådraga sig, även för många år framåt. När kontraktet är skrivet är arbetstagaren en slav, beroende av sin arbetsgivares godtycke, han har att ödmjukt böja sig för inte blott arbetskontraktets bestämmelser utan även alla de föreskrifter, som arbetsgivaren-bolaget kan finna lämpligt att under arbetets gång utfärda.

Med detta slavkontrakt på ett arbete för en svältlön drar så arrendatorn eller torparen eller vem han nu är ut till sitt hårda och tunga arbete i vildmarken, tagande sin bostad i en skogskoja, vars uselhet knappast kan skildras; endast den, som själv fått bo i dessa parodier på människobostäder, vet vad de innebära. Först genom en under långvariga strider frampressad lagstiftning om skogskojor och genom en särskild förordnad statens skogshärbärgesinspektör har bättre bostäder börjat byggas. På de flesta håll äger dock alltjämt samma omdöme giltighet än i dag som för 20 år sedan fälldes om skogskojornas beskaffenhet.

VI. Timmerkojan.

När ackordstagaren väl underskrivit sitt arbetskontrakt börjar bekymren för den kommande vintersäsongen. Om möjligt söker han redan under hösten, medan marken är ofrusen uppföra sin vinterbostad — många gånger nödgas han dröja tills "kälén" gått i jorden och snön fallit, och det alltså är förenat med mycket större svårigheter att bygga sin timmerkoja, alldenstund han ej kan gräva ner den i jorden, för att få den så varm som möjligt. Kojan anses i regel som en tillfällig bostad och bygges därför så primitiv som möjligt, man försöker gräva ned sig i jorden så djupt man lämpligt finner och därovanför bygges väggarna av obarkat timmer, oftast endast några få stockvarv. Taket lägges på åsar och består av obarkade granspiror, vilka sedan täckas med väldiga mängder torv och jord. Jord uppkastas även mot väggarna för att i görligaste mån utestänga kölden. När denna koja sedan täckts med snö, liknar den såväl till det yttre som inre mera en jordkula, använd av grottmänniskor före istiden än en "kulturmänniskas" bostad i 20:e århundradets Sverge. Dörren är i regel så låg, att man måste krypa för att komma in, skorsten saknas, eller består av några i mer än metervid fyrkant lagda brädbitar. Väggarna äro ofta så otäta, att snön yr in, genom skorstenen faller nattetid ofta hela drivor av snö över eldstaden. För att få röken ut genom den vida taköppningen fordras oftast att den otäta dörren står öppen, därmed ökande det drag och den köld, som redan förut i rikt mått kännetecknar kojans inre. Några möbler finnas inte, med undantag av några hyllor — förnödenheterna förvaras i stora lårar, stående ute på "kojbacken". I regel mitt på golvet står "eldpallen", byggd som en stor lår av korta stockar och

fylld med stenar och jord. På denna skall icke blott den flammande tjärvedsbrasan ha plats, där skall även ges rum för invånarnas dussintals kok-, stek- och kaffeapanor. Med undantag av en smal gång runt eldstaden upptages kojans hela övriga för människor avsedda utrymme av britsarna, sängplatserna, den enda plats på vilken skogsarbetaren under hela sin vistelse i kojan har att röra sig; på hans avskilda del av britsen, ett utrymme av c:a 60×180 cm. skall han vila och sova, läsa sina tidningar, intaga sin föda, ömsa sina kläder o. s. v. Detta utrymme av britsen har till botten smala och böjliga gransparrar, på vilka sedan lagts granris, någon gång halm samt en filt eller ett täcke.

Detta är sålunda timmerkojans ena del, den andra, avsedd för dragdjuren, är ibland sammanbyggd med kojan, ibland och rätt ofta befinner den sig i samma rum, d. v. s. *folk och hästar bo tillsammans*. Detta sker emellertid ingalunda på grund av att skogsarbetaren skulle vara ovanligt osnygg av sig utan uteslutande för att hästarna skola bidra till att uppehålla värmen i kojan.

Innan jag går att ge en bild av livet i denna boning kan jag ej neka mig nöjet att på måfå saxa en beskrivning på en timmerkoja ur Socialstyrelsens utmärkta utredning om skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden. Det är inget utpräglat fall, utan tvärtom, utredningen ger massor av liknande exempel. Av 13 undersökta kojor på *ett och samma avverkningsområde* visar så gott som allesammans nedanstående drag, tecknade för fallet n:o 2: "Koja, bebodd av två körare, 6 huggare och tre övriga arbetare, 6,0×6,0×1,8 m. = 64,8 kbm.; pr person golvyta 3,3 kvm., luftrymd 5,9 kbm. Kojan nyuppfördes under vintern av arbetarna för 112 kr., varför de (av bolaget) skulle erhålla ersättning med 24 kr. (för två spiltor). Byggnadsmaterialet utgjordes av rått virke, och yttertaket hade lagts av kluvet rått virke, mossa och jord. Innertak och trägolv saknas. Ett fön-

ster med en yta av 0,2 kvm. Eldpall med skorsten av träklavar. Gemensam sovbrits med granris, halm och lumpor. Taket otätt och kojans mycket kall, dragig och rökig, beroende på dåligt hoptimrad dörr och för litet rökhål. Hästarna inhysas i samma rum som arbetarna. Kojan mycket otrevlig."

Understryker man ännu en gång att denna koja icke är något undantags- utan ett genomsnittsfall, böra verkligen reflexionerna göra sig själva.

Bolaget låter sålunda bygga sådana kojor, betalande uppförandet med ett visst belopp (10—25 kr.) för varje körarlag (spilta) och håller sålunda sina arbetare med "fri bostad!". Att kojorna ej bygges bättre motiveras med, att de ej kunna komma till användning mer än en enda vinter och därför måste göras så billiga som möjligt. Detta är en mycket bristfällig motivering. De flesta kojor tagas i bruk flera år å rad eller med tidvisa mellanrum, och många, byggda på ovan angivna primitiva sätt bebos under 20-tals år. Den, som skriver dessa rader, har själv bott en längre tid i en koja, uppförd av Sandö sågverksaktiebolag för en kostnad av 100 kr. och avsedd att användas endast en vinter. Den togs emellertid i bruk vinter och sommar i över 10 års tid av i genomsnitt 25 arbetare och motsvarande antal hästar. Hur mycket bolagets utgift pr dag och man för "arbetarens fria bostad" gått till, kan den intresserade själv räkna ut. Det lär i varje fall bli blott en försvinnande liten bråkdel av ett öre. — Denna koja, vilken byggdes 1903, beboddes ännu år 1918 av bolagets skogsarbetare! En bra karaktäristik av livet i dessa skogskojor, sådant det lever av den norrländska skogsarbetaren, gavs av provinsialläkaren G. A. Hassler från Frostviken, som i ett föredrag i Sundsvall år 1907 gav uttryck åt en ljungande protest mot skogsarbetarnas omänskliga levnadsförhållanden och yttrade: "Vill man söka en jämförelse av den norrländska skogsarbetarens 'standard of Life'

torde man ej finna någon närmare än bland eskimäerna; enda huvudsakliga skillnaden är den, att skogsarbetaren har ett tungt och uselt arbete att utföra under f. ö. närbesläktade förhållanden." D:r Hassler meddelade samtidigt att han av 20 arbetare i en koja på en vinter behandlat 18 för lungsjukdomar!

Trots opinion och lagstiftning är doktor Hasslers karaktäristik dess värre fullt tillämplig ännu år 1922!

VII. En dag i timmerskogen.

Vinternattens mörker ligger ännu över skogarna och de många kojor, där skogens proletärer leva, och ännu lyser ej tjärvedsbrasans försonande sken över uselheten. Medan yrsnön dansar ner genom rökfånget, in genom springorna, hopande sig i drivor över spiseln, över bäddarna, över golvet, söka de uttröttade sin vila under lumpor på granrisbäddar och värme genom att packa sig samman så mycket som möjligt på den välfyllda sovbitsen. Så pressar dock kölden den förste ur hans sömn, med en svordom reser han sig, hans närmaste sängkamrater vända sig huttrande i halvsömn. Han gör upp eld — snart flamar stockvedsbrasan, och under dess värme grymtar de halvsovande av belåtenhet, sökande en stunds vila innan den annalkande dagen tvingar dem upp och ut i timmerskogens vedermödor. En efter en krypa de upp från sitt hårda nattläger. I en hast på med skorna — det mesta av de övriga kläderna ha bibehållits på även under nattvilan — kaffe-pannan sättes på elden, fläsket fräser i stekpannan — skogsarbetarens tarvliga frukostmål är snart överstökat. — I den tidiga vintermorgonen, innan ännu någon gryning bådats en ny dag, dra de många arbetarna ut till sina olika skiften, för att börja dagens uppslitande knog.

Timmerhuggarens arbete kräver kanske ej så mycken yrkesskicklighet, men det fordrar så mycket mer arbetskraft. Inget yrke kräver ens tillnärmelsevis ett sådant övermått av rent kroppslig ansträngning som skogsarbetarens. Från tidigt på morgonen till sena kvällen äro hans muskler utsatta för de mest olikartade och svåra påfrestningar. Den med tillräckliga kroppskrafter utrustade, som ges tillfälle att sköta sin hälsa, blir härdad, stark och uthållig. Den, som allt för tidigt dras in i det ansträngande arbetet, får fysiken förstörd i skogs-kojans köld och snusk, förkyler eller överanstränger sig under det övermänskligt hårda arbetet, han knäcks oftast för livet. Alla slita hastigt ut sin arbetskraft, och redan medelåldern står med förbrukad energi, blir efter i det vilda jäktet, i den hårda brödkampen.

Skogen ekar av yxhugg och genljuder av sågars fräsande, kedjors rassel och bjällrors klingande. En högvinterdag, när luften är hög och ren, och vintersolen lyser över bergkammarna blir det färg och poesi över skogslivet. Alla arbetets röster som stiga upp ur skogens sköte bilda en mäktig lovsång åt företagsamhetens, handlingskraftens och den mänskliga viljans idéer. Den friska, syrrika, barrdoftsmättade skogsluften supes in av arbetarna, skyddande och styrkande hans livskraft, fördröjande den snabba förbränning hans dåliga bostad och tunga arbete ständigt underhålla. Men timmer-skogen är ej blott skogen med den höga rena luften, den gristrande rimfrost, de raka stammarna, poesin för dussinpoeterna. Nej, timmerhuggaren får ej se, ej känna vad skogen bjuder det känsliga sinnet. Från tidigt på morgonen tills kvällsskymningen sätter stopp för hans arbete, måste han tänka på arbetsresultatet. För förtjänstens skull piskas han fram varje stund — från det ena trädet till det andra. I meterdjup snö får han vada, knappt mer än armar och huvud äro kvar

ovan drivorna. Framme vid trädet ramlar från dess grenar så snart han rör vid dess stam tusen gnistrande iskorn silande över hans händer, mellan den svettdränkta skjortan och ryggen. Från trädets rot skall han skotta bort snö och is tills han når marken — arbetskontraktet föreskriver att ingen stubbe får överstiga två tum — men kanske snön mäter två meter i djup. Trädet skall fällas med såg, det skall avkvistas, barkas, kapas, märkas o. s. v. och det lämnar kanske huggaren två stockar, för vilka han tillhoppa får 20 öre. Så får han gå dagen i ända vadande i snömassorna från träd till träd, svetten lackar från hans panna, klibbar kläderna fast vid kroppen och stjälar bit för bit hans bästa krafter.

Efter huggaren kommer broschlaren eller körarens hjälpkarl, som bryter vägarna in genom timmerskiftets alla irrgångar, samlar de tunga stockarna, en för en, intill vägen och lastplatserna för att till sist biträda köraren med pålastningen av det väldiga timmerlasset, som sedan av den våldsamt ansträngda, men alltid väl utfordrade dragaren föres ned till vattendraget, där efter islossningen timmerflottarna skola ta hand om virket.

Faror av olika slag möta under detta arbete. Timmerhuggarens yxa, hur väl den än föres, kan i det råddande virrvarret av kvistar och bråte någon gång slinta och träffa ägarens ben eller fot, medförande skador, som för månader binda honom vid overksamheten. Kvistar och bråte kunna förstöra och vanställa den arbetandes ansikte och händer, hans ben kunna sönderklämmas mellan stockarna och hans kropp kan krossas till en trasa under ett fallande träd. Dödsolyckor av detta slag äro icke så sällsynta som tidningarnas notisspalter i regel ge vid handen. Det är långt mellan notisjägarna i vildmarken. Broschlaren är utsatt för samma faror och ej sällan sliter han sönder sina inre organ under sitt övermänskligt hårda arbete att draga de tunga stockarna samman till lastplatserna. Köraren blir icke säl-

lan invalid för livet, då hans tunga lass ursparar från den provisoriska vägen, och han får sin fot eller sitt ben fastklämt mellan lasset och något träd vid sidan av vägen. Otaliga historier berättas om körkarlar, som sedan de på detta sätt blivit fastklämda och fått sin ena fot sönderkrossad, själva med ena handen — kanske den vänstra — fått under timmars ohyggliga lidanden hugga sig lösa ur den fruktansvärda belägenheten.

Sådant är det liv, som föres därute i skogen, sådant arbetet och farorna. När vintersolen stigit över bergen i söder och det närmar sig middag, vandra de som ha närmast till kojans, där smuts, rök, utdunstning och hästgödsel uppfylla atmosfären, när ej brasan sköter om luftväxlingen. Den längre bort arbetande ger sig ej tid att återvända till kojans. I ett litet knyte medföres middagsmålet — ett stycke bröd och fläsk — och under bar himmel sätter han sig, även om kölden går upp till 40 grader, och förtär sin middagsmat. Hans kropp, som nyss sjöd av värme, avkyles på några ögonblick, kläderna, som nyss voro som dragna ur sjön av svett, frysa sig styva och hårda, så att skjortan skallrar mot arbetsblusen. Förkylningen, lunginflammationen, lungsoten, står grinande bakom, vädrande rov. Huttrande av köld går timmerhuggaren tillbaka till sitt arbete, som snart nog återskänker honom den förlorade kroppsvärmen. Dagen går och skymningen avbryter det jäktande slitet, kojans sökes upp och vid den flammande stockelden tinas isklumparna från kläderna, arbetsskjortan torkas, sittande på kroppen och efter den våldsamma ansträngningen ute i kölden kommer reaktionens och värmens maklighet smygande över kroppen. I värmen, röken och stekoset, där kvällsmaten lagas, kastas några svordomar, skämtord och ironiska inkast från man till man. Men när födan intagits, och det svartdoftande kaffet livat upp de domnade livsandarna, blossar samtalen upp. Vid sidan om de i många tema uttalade förbannelserna

över "bolackarens" usla liv, går den politiska och ibland även erotiska ordstridens vågor höga. Men där förutom är för skogsarbetaren inget mänskligt okänt, och allt diskuteras med samma allvar och mera liv än på något föreningsmöte. Tidningar förekomma sparsamt, böcker ävenså. Det ojämna ljuset och den rökiga atmosfären göra sig starkt påmind och komma snart även de starkaste ögon att rinna.

I ett hörn kanske dyrkas en flottig kortlek, i ett annat kanske experimenterar man med att vid blixtljus fästa kojans interiörer på plåten. Så småningom domnar i varje fall samtalet bort, experimenten upphöra, brasan mojnar, lugnet förhärskar, längst sitter kortspelarnas lag, men till sist griper sömnen även dem, de söka upp sina kojor och inom kort tillkännagiva belättna snarkningar, som skära genom den tjocka luften, att dagen är liden, att skogsarbetarna i Morfei armar söka krafter till en ny dags intensiva ansträngingar i bolagskapitalets tjänst.

VIII. Sluträkning.

Som frätande skadedjur ha skogsavverkarna gått fram över det vajande skogsfältet, ödeläggande, nedmejande träd efter träd. Som en bild av ödsligaste förödelse ligger kvar över ändlösa vidder hopade massor av ris och bråte; i den brunbrända barmattan lyser fram som onda ögon de kådrinnande stubbarna.

Under gnistrande köld och vinande snöstorm, under ekande förbannelser och glada vandringsvisor, under fiendskap och bitterhet, under gemytlig vänskap har timmerkörarens arbetsvinter gått. Hans medkämpar i vinterns brödstrid, huggare och broschlare, ha redan skingrats för världens fyra väder, och ansvaret för vad som är kvar, faller på ackordstagaren.

Över skiftenas mångfald ha, sedan sommaren kom, bolagets tjänstemän dragit synande och spejande för att söka rätt på någon av vinterns meterdjupa drivor dold stock, som glömts kvar, någon stubbe, som höjer sig några centimeter över marken, något stämplat träd, som ej fällts o. s. v. För allt skall betalas böter, vilka avdragas från vad ackordstagaren har inestående av arbetslönen.

Frampå sommaren någon gång kommer så dagen för sluträkningen, då vinterarbetets konto skall avslutas. Liksom vid bortsättningen — auktionen — samlas nu ackordstagarna å bolagets ortskontor och en efter en få de klara upp sina mellanhavanden med det mäktiga bolaget. Kanske visar det sig då, att ingenting finns kvar att få av vinterförtjänsten, kanske finns några kronor kvar — det vet endast bolagstjänstemannen. I regel finner dock timmerköraren att vinsten — behållningen var ingen. Han har under vinterarbetets gång ej utfått mera av arbetsförtjänsten, än vad som behövts för att avlöna huggare och broschlare och skaffa mat åt sig och sin dragare. Alla övriga utgifter ha fått anstå tills sluträkningen skulle komma. Maten och kläderna till familjen har erhållits på kredit hos handlanden, och i övrigt har sparats allt vad som gått an. Efter sluträkningen skulle det bli bättre, skulderna betalas och behoven fyllas.

Men mången — allt för mången — gång finner timmerköraren att efter en hel vinters tungt, mödosamt och livsfarligt arbete har hela arbetsförtjänsten strukit med för att betala de lejda karlarna och föda sig och hästen. Det finns ingenting kvar att ta. Ja, kanske har det visat sig, att köraren, för att få det att gå ihop måste ta ut mer av bolaget än vad betalningen för hans arbete inbringat. På sluträkningsdagen står han i skuld hos bolaget. Och — gärna det, menar bolagets tjänstemän. En sån där skuldförbindelse är så bra att ha, den

gör vederbörande så möra, så mjuka i ryggen och så villiga att till bolagets villkor börja släpa på nytt. Muc-
kar han — buss på honom med länsman bara! — Men
bolagsförvaltaren beklagar så livligt och deltagande, att
det gått så illa, det har varit så svårt i år, mycken snö
o. s. v., o. s. v., han beviljar frikostigt kanske en
eller annan hundralapp i "påök" för vinterns arbete och
slutar med att erbjuda ett nytt skifte för kommande år,
då köraren skall få reparera sina förluster — med sam-
ma resultat! Skulden, som uppstått, hundralapparna i
påök, det är utmärkta band, att slavbinda köraren med.
Därför går han från sluträkningen, förargad att han
missräknat sig på körningen, tacksam mot bolaget för
dess frikostiga skänk — men utan pengar på fickan.
Han står i skuld hos handlanden, men kan ej betala.
Denne hotar och anmäler sig hos bolaget och får till-
stånd att under nästkommande vinter direkt hos bo-
laget uppbära avbetalning på skulden och betalning för
de varor, som sedan köpas, och på vilka handelsmannen
sätter vilket pris han vill. Om vår gode man bråkar om
priserna och varorna eller hotar gå till en annan hand-
lande — bums en hänvisning till länsman — skulden
kan ju exekutivt indrivas! Timmerköraren sitter alltså
även i handlandens klor.

Men i hans hem har man gått miste om den väntade
penningen vid sluträkningen. Alla beräkningar om vad
som skulle få köpas ha slagit fel. Det fattas skor och
kläder på trasiga barnungar, det fattas husgeråd och
förnödenheter, det saknas nästan allt som kan bringa
trevnad och hemkänsla. Men då timmerkörningen har
gått så illa, får man nöja sig. Timmerköraren pressades
av bolaget uppifrån och av sina lejda karlar nedifrån,
och därmed pressades hans egen förtjänst till ett intet.
Hans misslyckande binder honom blott än hårdare vid
bolaget och under långa tider får han gå i slavtjänst,
från vilken endast en djärv kupp eller arbetskraften hos

hans uppväxande barn kan befria honom. Under långa tider betecknar hans tjänst hos bolaget blott nöd och fattigdom, mörker och elände — åtminstone var det så innan spirande organisation och vaknande klassmedvetenhet, allmän opinion och påbörjat lagstiftningsarbete hunnit börja öva inflytande på hans ekonomiska och sociala ställning.

IX. Timmerflotningen.

Efter en mörk och kall vinter lyser sol och vår fram — isarna bräckas, skogarnas snömassor smälta ned, bäckar och åar svälla över sina bräddar av vårflodens överflöd. Med på denna vårflod, på de bubblande vågornas rygg, från de hoppande skogsbäckarna till de lugnare och bredare åarna fram till den mäktiga älven, fram mot havet, läses resultatet av vinterns skogskampanj. De millioner stockar, som strävsamma armar avverkat, skola som bräckliga stickor slungas nedför forsarnas stup, längs spakvattnens bryn — fram till grottekvarnarna, där de förvandlas en del till plank och bräder, andra till pappersmassa.

Dock, vårfloden är ej tillräcklig för att draga ner skogsskördens millioner, arbetarens kraft måste till; och redan innan isarna på de avlägsna skogssjöarna hunnit smälta bort, komma flottningskarlarna för att "bomma" in timmersamlingarna på isen, stänga vattensamlingarna, där man girigt söker samla varje droppe av den vårflod, på vars förekomst ej blott flottningsarbetet, utan till stor del hela trävaruindustrien beror. Vatten drag, som senare på sommaren ligga fullständigt uttorrade, skola under våren genom naturliga och konstlade medel bringas till förmåga, att på sin rygg bära de tunga grova klampar, skogens jätteträd lämnat. Genom dammbyggnader, rännor och kistor, söker man hushålla

med vårvattnet så, att dess yttersta bärförmåga blir utnyttjad. Vid dammen sättas vakter, vilka ha att tillse, att icke en droppe vatten får förspillas.

Så snart den första issmältningen är i gång samlas flottningskarlarna; med "spelflottar" föras de stora timmergrimmorna, "nötterna", över den lilla skogssjön för att genom dammen släppas ut i det vattendrag, som leder till nästa sjö. Natt och dag måste det arbetet fortgå, då vårfloden blott räcker några få dagar. För att efter som arbetet skrider fram rensa vattendraget från strötimmer, måste flottaren, ofta vadande i isvatten och snösörja, som bär honom till midjan, söka sig in i buskar och snår, som nu stå långt ute i det uppdämda vattnet, för att draga fram de stockar, som förirrat sig. Från dammbyggnaden och ned till nästa sjö äro flottningskarlar utposterade överallt efter vattendraget, där det finns fara för att stockarna i de många vändningarna kunna fastna och spärra vägen för de efterkommande, medan vattnet gagnlöst skulle förrinna. På varje sådan plats, i forsar och stup, i krokor och vändningar har flottaren ett arbete, som kräver ett övermått av påpasslighet och raskhet, vighet och styrka. Kan han inte sörja för att stockarna gå fria genom hans passage, får han bära hundhuvudet för att arbetet efter hela leden måste avstanna tills allt blir klart igen. Under sitt arbete får han mer än en gång känna på ett kallbad i isvattnet, känna slag och stötar av de framvältrande timmerstockarna, slita sig fördärvad under sina ansträngningar att hålla leden klar. När natten kommer kanske fortsätter arbetet, kanske får flottaren någon timmes vila. Då kastar han sig ned under en gran — drar möjligen en kavaj över arbetsblusen — och sover på den delvis snöhöljda, kälfrusna jorden. Huttrande av köld vaknar han, söker vid en liten eld värma sina stelfrusna lemmar och få fast i den bland övriga näverkontens inventarier medförda kaffeurrän. Arbetet skall börjas igen.

Så skri­der bäckflottningen fram. Flottaren svävar i tredubbel livsfara: att drunkna i de bubblande vågor­na, att bli ihjälslagen av någon antrande stock eller att nära nog bokstavligen frysa ihjäl, då han efter dygn­ta­ls vakande kastar sig ned till någon timmes sömn. Genom de mindre bäckarna nå timmermassorna fram till de större vattendragen, arbetsförhållandena bli gynnsam­mare: dagarna varmare, något så när skapliga bostäder finnas anordnade, nattarbetet upphör, då man ej längre är så beroende av vårfloden och dess kortvarighet i skogs­bäckarna. Så småningom når timret från de hundratals bivattendragen fram till den stora älven, vilken på sina breda vågor skall föra stockarna ned till såg­verken. Arbetet inskränkes nu till de stora forsarna, där endast de skickligaste och mest tränade flottare delta, då arbetet från början till slut är ett enda överhängande dödshot. Ute i den väldiga forsens våld­sam­ta frambrusande kaskader av millioner kubikmeter vatten har "storåflottaren" sin verksamhet förlagd. Han skall lotsa de många millionerna timmerstockar förbi de uppskjutande undervattensklipporna, han skall lossa på de stockar som fastna på stenar och grund. Mången gång hinner han ej hålla farleden klar — en stock har satt sig fast på en spets i forsbruset. En till sällar sig till sällskapet — de komma många, många — bindande sig i varandra, sammanflätande sig i varandra till en allt olösligare härva. Om några timmar sitta där tusentals, och om något dygn består bröten av 10-tusen­ta­ls stockar, som i en oredig massa sträcker sig allt längre uppåt fors­en, hindrande de alltjämt framvältran­de timmermassorna att komma fram, alltjämt hotande med en katastrof. Försöken att draga stockarna ur var­andra är dömt att misslyckas, flottarna måste söka kom­ma åt det ondas rot — de stockar som först bildade detta jättemonstrum. Under hotet från denna massa om tusentals ton måste flottarna med en prestation, enstå-

ende i djärvhet och dödsfara, söka hugga loss och sönder dessa stockar. De göra det under iskallt dödsförakt: i medvetandet att ju längre de komma i sitt arbete, ju närmare de äro att lyckas, dess närmare lurar döden. När äntligen den sista hållhaken brustit, när jättemonstret under brak, som överröstar forsens dån, ramlande sönder och samman, börjar röra sig nedåt, måste flottarna över det kokande och sjudande djupet, på brötens rygg, där fotstjocka timmerstockar sönderbrytas, splittras och krossas som torrt hö i näve, söka sig uppåt mot de vid brötens övre ända förankrade båtarna, som skola föra till stranden och räddningen. Ofta får dock flottaren göra sällskap med den rasande bröten nedför forsen, ned till spakvattnen, där hans krossade lik sedan kanske — kanske inte — påträffas. Det händer aldrig något år, då ej ett antal arbetare i de norrländska älvarna få sätta livet till. Endast under de senaste fem åren ha allenast i Ångermanälven ett 20-tal arbetare fått sin död på detta sätt — i ett flertal fall bliva arbetare endast liksom genom underverk räddade från samma öde. Liket av en sådan hjälte, som i det yttersta dödsförakt och mod offrat sitt liv för trävarupatronernas rikedomar hittas sedan sönderslaget nedanför forsen. Men vi ha icke hört att varken på hans eller hans kamraters gravar rests några ärestoder.

X. Organisation och lagstiftning.

Om de mörka bilder ur skogsarbetarelivet, vi i det föregående skisserat, i dag icke skulle äga alldeles samma tillämpning som för 10 à 15 år sedan, kan detta tillskrivas den första organisatoriska framstöt skogsarbetarna gjorde redan 1906 och 1907. Under århundradets första decennium sjönk högkonjunkturfloden tillbaka. Arbetslönerna prässades lägre för varje år, bolagen ut-

nyttjade till det yttersta sin järnhårda präss över arrendatorer och andra i faktiska livegenskapsband kedjade arbetargrupper, som de genom arrendekontrakt, skuldförbindelser och andra slavförpliktelser bundit i sin tjänst. Härnadståget mot bondejorden var i det närmaste slutfört. Utsugningen av skog och arbetskraft i Sverges "vilda väster" hade fullkomnats därhän att i hela det inre Norrland fanns vid sidan om trävarupatronerna och deras hejdukar allenast en enda pressad, utsugen och förtrampad massa, på vars dunkla djup dock krafter rörde sig för skapande av *befrielse*. Som beslutet att prässa den sista livskraften ur dessa massor gick bolagskapitalismen allt hänsynslösare, allt brutallare, allt mera utmanande till väga. Svälten grinade i de tiotusentals skövlade hemmen, nöden piskade till fortsatt slavarbete, förtvivlan och hopplöshet lyste ur ögonen och förbannelserna ekade från djupen.

Då till sist — det var i augusti 1906 — samlades i Sollefteå valda ombud från ett stort antal Norrlandssocknar till en konferens, där det förtvivlade läget av allvarliga män diskuterades, och där resultatet blev bildandet av förbundet *Bönder, torpare och arbetare*. Redan namnet åskådliggör arten av det allmänna förtryck, bolagsväldet utövade och som här mötte sin reaktion. I hundratals samlades bönder, torpare och arbetare ute i de olika avdelningarna. Det nya förbundets medlems-siffra sprang inom kort upp till flera tiotusental, stridsviljan lyste i ord och handling, talrika lönerörelser och föreningsrättsstrider genomkämpades.

Förbundets sammansättning av grupper med, i viktiga detaljer, allt för vitt skilda intressen, gjorde det dock omöjligt att i längden hålla det samman. Det var att likna vid ett i en stund av yttersta nöd uppkastat försvarsverk, som snart måste övergivas. Det nya förbundet låg snart i spillror. De sista fästena föllo efter tre år i 1909 års storstrejk. Tusentals av förbundets

bästa krafter lade detta och påföljande år Atlanten mellan sig och bolagsdömets förlovade land.

Låg förbundet sålunda i spillror, levde dess idéer kvar med oförminskad kraft. Den korta aktionens verkningar kunde spåras flera år framåt i en trots allt höjd levnadsstandard, i ökad ekonomisk vakenhet, i mera rakryggt uppträdande mot bolagen. Den korta men intensiva kampen för föreningsrätten, mot entreprenadauktionerna, slavkontrakten, trucksystemet osv. satte djupa märken efter sig. Förbundet var den första rödjaren ute på trävarukapitalismens vildmarker. Där marken bröts för 15 år sedan har solidaritetens sådd nu börjat bära sina första frukter.

Kunde detta förbund icke fullfölja sin rent fackliga uppgift, fick det dock en betydelsefull politisk mission att fylla. Skogsarbetarnas levnads- och bostadsförhållanden drog sig inför statsmakterna. Det skedde först genom en motion av landshövding Widén till riksdagen år 1909 och senare genom en liknande framställning av Bernhard Eriksson år 1912. Resultatet blev en kommittéutredning, som, färdig år 1916, för yttervärlden officillet avslöjade de olidliga missförhållanden, som förut varit kända allenast av skogsarbetarna själva. Om innehållet i den digra utredningshandlingen i övrigt torde endast behöva påpekas, att det omsorgsfullt hopsamlade och sammanförda statistiska materialet jämte en mängd ur den faktiska verkligheten hämtade exempel till fullo bestyrkte den mörkmålning av förhållandena, som på grund av personlig erfarenhet återgivits på föregående sidor.

Om också sakkunnigekommittén ingående behandlat sådana "reformbehov och reformkrav" som förbättring av skogskojorna, ordnande av provianteringsförhållandena, humanisering av arbetskontrakterna, bestämmande av minimilöner osv., var det endast i ett avseende ett positivt förbättringsförslag framfördes. Detta gällde

skogskojorna. Kommitténs tanke togs upp av regeringen 1918, men först året därpå var riksdagen redo att antaga lagen om skogs- och flottningshärbergena. Denna lag, vars tillämpning övervakas av en särskild "statens skogshärbergesinspektör", har på sina håll haft påtagliga verkningar i åsyftad riktning. I andra fall — och de utgöra kanske lejonparten — ske kojbyggnaderna efter gamla metoder; skogsarbetarlivet har där lämnats alldeles oberört av lagstiftarskramlet.

På övriga punkter hade de sakkunniga ingenting positivt att föreslå och statsmakterna ingenting att besluta. Kanske så gott var det. Lagparagrafer på papperet kunna vara till mera skada än gagn på områden, där helt andra maktfaktor måste bli de avgörande. Den enda verkliga hävstång, med vilken skogsarbetareklassen kan lyfta sig upp ur sin ekonomiska och sociala förnedring, är organisationen, solidariteten, klassmedvetenheten.

XI. Den nya tidens stora kamp.

Det solidaritetens säde, som det första skogsarbetareförbundet sådde, har spirat och burit frukt i form av nya organisationer. Under alla de mellanliggande åren ha trevande organisationsförsök åt olika håll gjorts, men först i början på 1918 gavs föreningstanken praktisk form i ett nytt fackförbund för skogs- och flottningsarbetare. Det fick till att börja med brottas med väldiga svårigheter, och dess första år kunde givetvis uteslutande ägnas åt det organisatoriska uppbyggandet, medan den öppna kampen måste vänta. Efter ett par år hade förbundet fått god vind i seglen, utvecklingen gick raskt och i december 1922 hade förbundet över 160 avdelningar med mer än 7,000 medlemmar runt om i de norrländska länen.

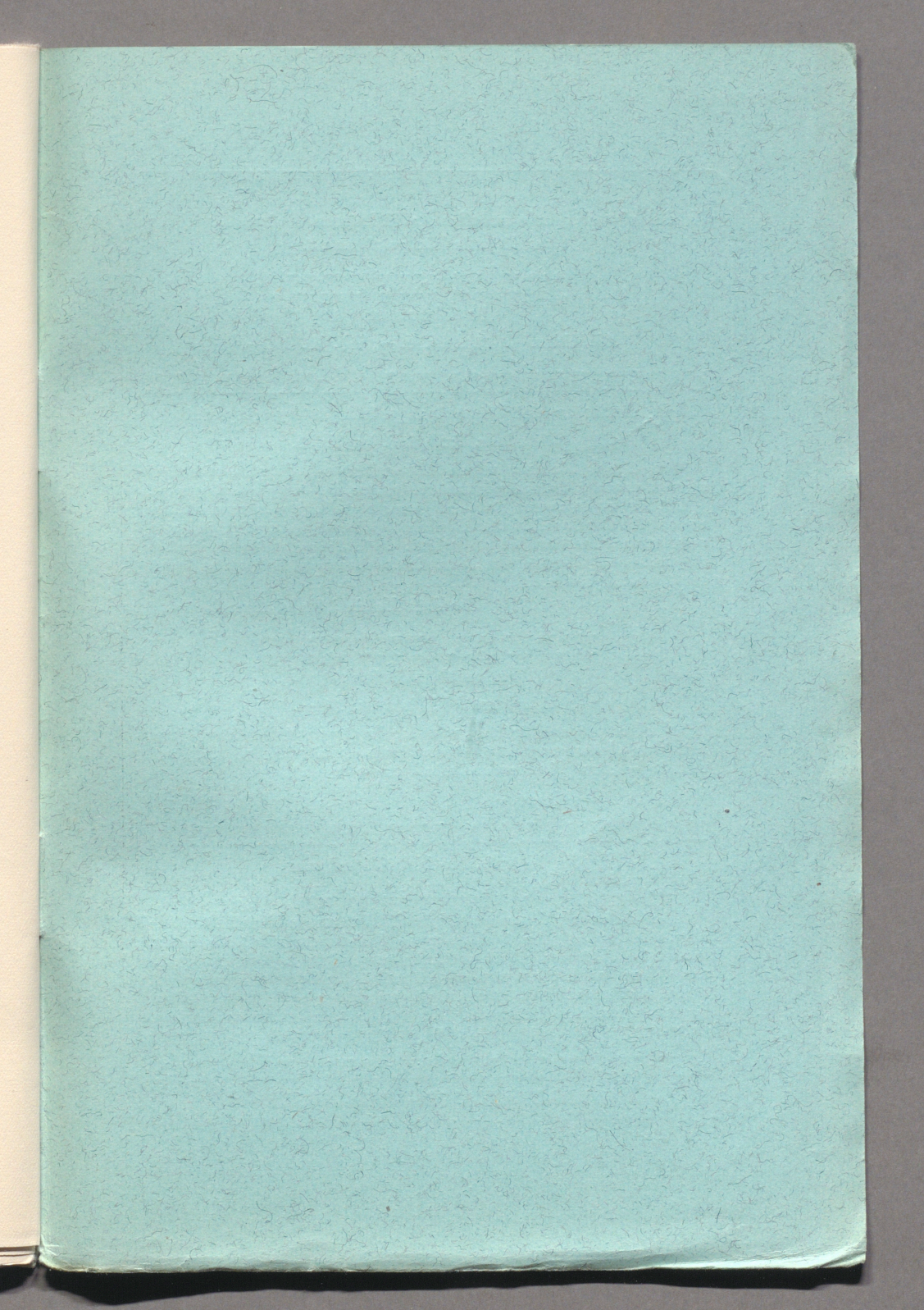
Ungefär samtidigt med det nya Skogs- och flottningsarbetareförbundets start, började även den syndikalistiska organisationen vinna insteg bland skogsarbetarna. Den ena Lokala Samorganisationen efter den andra har startats och i december 1922 fanns inom de norrländska skogsarbetardistrikten ett 70-tal avdelningar av S. A. C. med c:a 7,000 medlemmar.

Så ungefär står den norrländska skogsarbetareklassen organisatoriskt rustad att genomkämpa den stora batalj trävarukapitalismen funnit lämpligt att leverera i en tid av uppåtgående konjunkturer på sin marknad. Den här av 14,000 stridsmän, som arbetarna föra ut i kampen, är väl numerärt liten, då den knappt utgör mer än en tiondedel av Norrlands aktiva skogsarbetarestam. Men denna här utgör kärnan av klassen, och rättvisan och billigheten i dess stridsmål kallar fram den ena solidaritetsförklaringen efter den andra från utom organisationen stående grupper. De halvt glömda erfarenheterna från 1906 och 1907 års bittra fejder dyka överallt upp i medvetandet, minnena av årtiondens lidna oförrätter springa levande fram under stridsfacklornas sken. Den närmaste framtiden, som bolagen med hårdhänta lönedpressningar och skamlösa underkastelseförslag skapa lika mörk och dyster som åren före 1906, tvinga fram i dagen samma spontana rörelser som då, piskar envar in i de led, där de första försvarsvallarna kastas upp.

Vad är det då, som skogsarbetarna i den stora striden 1922 och 1923 kräva. Deras krav kunna med fördel sammanfattas i de tio punkter, som uppställdes av Skogs- och flottningsarbetareförbundets senaste kongress. De begära sålunda att arbetsvillkoren *i varje särskilt fall* (således icke schablonmässigt) skola fastställas genom förhandling mellan arbetsgivaren och arbetarens organisation; de begära att arbetsgivaren skall till avverkning i första hand anställa tillgängliga

i orten boende arbetare, så att icke familjeförsörjare onödigtvis under månadtal av vintern skall behöva fullständigt sakna förbindelse med hem och familj; de begära att 1920 års löner skola tillämpas med en reduktion motvarande levnadskostnadernas sänkning (bolagens lönereduceringar avse att sänka fjol-årets nödtidslöner på 4 à 5 kr. pr dag ända till 3:50 à 4 kr.); de begära avlöningarnas regelbundna utbetalande och rätt för körare att få slutlikvid en månad efter arbetets slut och för huggare åtta dagar efter arbetets slut; de begära att bolaget skall direkt svara för huggarens avlöning, så att icke denne riskerar att förlora arbetslönen om köraren råkar i svårigheter eller köraren riskerar att genom skuldsättning få betala huggarens mera än han får av bolaget; de begära skogs-kojornas iståndsättande enligt lag och förordning och de begära att bli olycksfallsförsäkrade i enlighet med den givna lagens anda om icke bokstav. Ingen enda begäran är orimlig, inget krav kan, genomfört, bringa trävaruhanteringen i svårigheter. Det är socialt och mänskligt sett de enklaste rättfärdighetskrav, varom striden självklart måste bestå intill dess de erkänts av trävarubolagen.

Det är därför Norrlands skogsarbetare gått i strid. Hans kamp är den omedelbara försvarskampen såsom för femton år sedan; men tills i dag har han också lärt sig, vad han icke visste då, att hans kamp för skogsarbetarproletariatets höjande är ett led i hela arbetareklassens befrielseverk. Kanske ingenstädes har utsugningen, förtrycket och slaveriet varit så utpräglat och brutalt i formerna som i Norrland, och kanske ingenstädes uppgifterna så omfattande att söka röva tillbaka åt det arbetande folket något av dess i bokstavlig mening bortstulna egendom. Till den uppgiften ha Norrlands skogsarbetare gått med friskt mod och beundransvärd offervillighet.

Av den världsberömda amerikanske författaren **Upton Sinclair** har följande böcker utkommit:

JIMMIE HIGGINS

Social roman

400 sidor. Häftad kr. 6: —, inb. kr. 10: —.

UNDER RELIGIONENS TÄCKMANTEL

En studie av det övernaturliga från en ny synpunkt

Häftad kr. 7: 50, inb. kr. 10: 75.

“Av Upton Sinclair, vilken både ideellt och litterärt sett visat sig vara en av nutidens allra främsta författare, har en ny bok utkommit.

Det är ingen roman, men den visar sig alltigenom vara skriven av en född romanförfattare. Kvick, bitande, skarpsinnig i sina resonemang, verkar den dock först och främst genom sin rikedom på fakta, på slående drastiska fakta, dessa fakta berättas i den mest verkningsfulla stil.“

D:r Erik Hedén i Social-Demokraten.

HUNDRA PROCENT

En patriots historia

Häftad kr. 6: 75, inb. kr. 10: —.

“Hundra procent är full av liv och spänning. Har man börjat läsa den slutar man inte gärna förrän på sista sidan. Och vad mer är — man glömmer den inte i första taget.“

Stormklockan.

MAN KALLAR MIG TIMMERMAN

En historia om Kristi återkomst

Häftad kr. 3: 25, inb. kr. 5: 50.

“Man kallar mig Timmerman“ är förtjänt av en vidsträckt spridning. Boken är ytterst fängslande, författarens stil lätt och fin, hans satir mästertlig. Som priset är synnerligen lågt, bör det inte ens i dessa svåra tider vara oöverkomligt för flertalet arbetare att skaffa sig denna bok. Den uppväger massor av julflodens oftast högst medelmåttiga litteratur.“

Orebro-Kuriren.

AXEL HOLMSTRÖMS FÖRLAG
HAGAGATAN 16 - STOCKHOLM